

El Modernisme fou un moviment que es va estendre per Europa entre final del segle XIX i principis del XX. Al sud del continent, hi ha nombroses ciutats farcides d'edificis construïts seguint aquest estil.

Breu i intens. D'aquesta forma es pot qualificar el desenvolupament del moviment artístic que va apassionar un gran nombre d'arquitectes, escultors i pintors, així com representants d'altres disciplines, al tombant del segle XIX. Foren només una trentena d'anys, els suficients perquè el moviment adquirís una personalitat pròpia a cada país. Així, a França, per exemple, aquesta manifestació artística va rebre el nom d'Art Nouveau, mentre que al Regne Unit se l'anomenà Modern Style, Liberty a Itàlia i Modernisme a Catalunya i a Espanya. Si bé el Modernisme català, gràcies sobretot a figures com Antoni Gaudí i Lluís Domènech i Montaner, gaudeix d'un notable reconeixement internacional, hi ha altres ciutats d'Europa que, només per la seva arquitectura, ben bé valen una visita.

Una d'aquestes ciutats és Brussel·les, considerada per a molts el veritable bressol de l'Art Nouveau. De fet, hi treballaren alguns dels pioners d'aquest moviment, com per exemple Victor Horta, Henry van de Velde i Paul Hankar, que van deixar la seva empremta a la ciutat ja a la darrera dècada del segle XIX. Alguns dels edificis projectats per aquests arquitectes s'ubiquen prop de l'avinguda Louise, cosa que fa que molts experts situïn l'origen de l'Art Nouveau belga en aquesta zona. Tanmateix un dels millors exemples d'aquest moviment a Bèlgica, el constitueix la casa anomenada Hôtel Saint-Cyr, que fou dissenyat per Gustave Strauven el 1900. Cal destacar també la casa particular de l'artista Paul Cauchie, coneguda per l'esgrafiament singular que cobreix la major part de la façana, que constitueix una altra mostra que posa de manifest l'ampli ventall de recursos i de solucions que conforma el ric reper-

Un art nou i ben viu

tori d'arquitectura de l'Art Nouveau a Brussel·les.

A la vegada, el centre històric de Brussel·les també ofereix mostres fascinants de l'arquitectura Art Nouveau: una de les més conegudes és l'edifici de l'Old England, uns antics grans magatzems que ara acullen el Museu d'Instruments Musicals. Al seu torn, la Cité Hellemans, construïda entre el 1912 i el 1917 seguint el model d'exemples desenvolupats a Liverpool, aconsegueix una integració total dins el dens teixit urbà que l'envolta. Molt a prop, hi ha també el complex del Palais du Vin, que mostra com una bona gestió del patrimoni pot ajudar a revitalitzar els barris cèntrics.

L'Escola de Nancy. Tot i que algunes de les primeres expressions de l'Art Nouveau es troben a Brussel·les, parlar d'aquest moviment és parlar també de Nancy. En aquesta ciutat francesa de la regió de Lorena, aquest estil es va implantar de tal manera que, fins i tot, va donar lloc al desenvolupament d'una escola pròpia, l'escola de Nancy, considerada la punta de llança de l'Art Nouveau a França. Aquesta escola fou creada oficialment l'any 1901 per un gran nombre d'artistes, entre els quals destaquen Émile Gallé, Victor Prouvé i Louis Majorelle, així com també l'arquitecte Charles André. El modernisme de Nancy es caracteritza, principalment, per la utilització d'una gran diversitat de materials, com

la ceràmica, el gres, la pedra d'Euville, la fusta, el vidre i el ferro. En total, a Nancy hi ha uns 250 edificis catalogats com a Art Nouveau, una cinquantena dels quals són considerats monuments històrics i, en conseqüència, estan protegits per la llei. Entre aquests, destaquen Villa Majorelle, la braseria Excelsior, l'edifici de la Cambra de Comerç i Indústria del departament de Meurthe i Mosel·la. Igualment, cal visitar el museu de l'Escola de Nancy, que acull la col·lecció d'Eugène Corbin, el principal mecenes d'aquest moviment, i també el museu de Belles Arts, on hi ha també nombroses peces d'aquest estil.

D'altra banda, Itàlia també va contemplar el desenvolupament d'aquest nou estil artístic, tot i que en aquest país se l'anomenà Liberty. Un dels millors exemples de ciutat modernista italiana és Torí, la capital del Piemont. En aquesta ciutat, l'estil Liberty es va desenvolupar entre els anys 1890 i 1915. A més, fou l'escenari de dues importants exposicions internacionals, el 1902 i el 1911, que van servir per posar en relleu la importància que aquest moviment artístic havia adquirit a Itàlia. El desenvolupament de l'estil Liberty a Torí té molt a veure, com ha assenyalat Caterina Franchini, especialista en el patrimoni arquitectònic torinès, amb la innovació tecnològica que hi hagué en aquesta ciutat al llarg del segle XIX, sobretot pel que fa al desenvolupament de la indústria del ferro i del vidre. Amb tot, l'èxit de la implantació del nou estil fou gràcies a la bona acollida que va tenir entre la burgesia, que es convertí en la seva principal consumidora. "El Liberty torinès es pot interpretar com a aparell formal transmissible i aplicable al planejament arquitectònic de les transformacions urbanes postunitàries (posteriors a la unificació italiana) i als edificis representatius del nou poder, que també representen l'oportunitat de sanejar illes senceres de cases del centre històric on preval la contaminació de l'estil neoclàssic i neorenaixentista, amb la voluntat d'unificar les diferents cultures regionals en una pretesa cultura nacional", explica Franchini en un article publicat a la revista *coupDefo-uet*, una publicació especialitzada en la difusió del Modernisme europeu.

A l'esquerra, l'Hôtel Saint-Cyr, a Brussel-les, projectat el 1900 per Gustave Strauven. A la dreta, edifici de la Cooperativa Agrícola, a Aveiro (Portugal), atribuït a Licínio Pinto, del 1913.

Alguns dels exemples més característics del Liberty torinès són l'edifici que alberga la seu central de la Banca Commerciale Italiana, construït l'any 1908 sota la direcció d'Angelo Santoné, i el Palazzo delle Poste, de 1904, de l'arquitecte Camillo Dolza i l'enginyer Ernesto Ghiotti. Igualment, a la zona que fou urbanitzada a principis del segle XX per a organitzar les exposi-

ons internacionals, hi ha els edificis de Villino Kind, obra de Michelle Frapelli, i el d'Aronco Favelli, de Raimondo Aronco. D'altra banda, a les anomenades Barriera di Niza i di Francia s'hi apleguen algunes de les manifestacions més importants del Liberty, com són l'Albergho Eden o la casa Bellia, aquesta darrera construïda per Pietro Fenoglio, considerat un dels arquitec-

tes italians més importants d'aquest estil. Fenoglio fou també responsable de la construcció de la Palazzina Fenoglio, l'any 1902, situada a l'avinguda Corso Francia.

A banda de Torí, hi ha altres ciutats italianes que gaudeixen de l'herència del Liberty. Una d'aquestes ciutats és Cernobbio, a la Llombardia, a la riba del llac Como, on hi ha edificis

Descobriu el Modernisme d'arreu del món a
www.coupdefouet.eu

Detall d'un balcó d'una casa de la via Piffeti, a Torí, obra de Giovanni Gribado, del 1909.

de gran interès, com la Vila d'Este, que avui dia s'ha convertit en un hotel de luxe, i la Vila d'Erba, que fou residència del director de cinema Luchino Visconti i que actualment és un centre cultural. Tanmateix un dels edificis més característics d'aquesta ciutat és la Vila Bernasconi, que fou projectada per l'arquitecte milanès Alfredo Campanini. Segons Claudia Taibez, responsable de l'àrea de Cultura de l'ajuntament de Cernobbio, aquest edifici "destaca per la riquesa dels decorats que, malgrat que estan fets amb materials diversos, com són les ceràmiques policromes, les motllures de morter de ciment, els vitralls acolorits i els esplèndids ferros de la forja d'Alessandro Mazzucotelli, de Lodi, resulten sempre coherents".

Un altre exemple poc conegut del Liberty italià es troba al poble de San Pellegrino Terme, també a la Llombardia. Aquesta localitat es va convertir en un important centre turístic a començaments del segle XX gràcies a l'explotació de les aigües termals. Els ingressos que va proporcionar el turisme van permetre impulsar una transformació arquitectònica i urbanística de tot el municipi. En només sis anys, l'arquitecte Romolo Squadrelli i l'enginyer Luigi Mazzocchi van projectar en aquest poble alguns dels millors exemples del Liberty italià. Entre aquests, destaca el Casino o Grand Kursaal, que fou construït entre els anys 1905 i 1907. Segons

Daniele Rota, de l'ajuntament de San Pellegrino Terme, la façana d'aquest edifici "recull algunes de les característiques més pròpies del Liberty, com són la tendència a utilitzar nous materials, com el ciment, el ferro forjat i el vidre, així com també la presència constant d'elements naturalistes". El cor del Grand Kursaal és l'escalinata central, flanquejada per dues figures joves, una de masculina i una altra de femenina, de l'escultor milanès Tagni.

Poder i ostentació. Un dels exemples del Modernisme menys coneguts de la península Ibèrica és el que es pot contemplar a la ciutat portuguesa d'Aveiro. En aquesta ciutat, el moviment es va desenvolupar entre els anys 1904 i 1920 i s'anomenava Arte Nova. L'estil modernista hi va arribar gràcies a la burgesia conservadora i als emigrants que s'havien enriquit al Brasil i que, en retornar al seu país natal, volien expressar el seu poder social i econòmic. Segons Andreia Lourenço, del Museu de la Ciutat, "l'ostentació és una de les principals característiques del moviment modernista a Aveiro". Els edificis modernistes més importants d'aquesta ciutat portuguesa es troben al barri anomenat Beira-Mar, que es caracteritza pels carrers estrets, amb petites cases d'una o dues plantes, amb les façanes enrajolades. La rajola és, de fet, un dels elements més característics del Modernisme d'Aveiro. Un

dels edificis més emblemàtics és la casa Major Pessoa, que s'està habilitant per a fer-hi el Museu Modernista de la ciutat. A banda d'això, cal destacar el carrer del Tenente Resende, on hi ha l'Hostal Ferro, un antic taller d'ebenisteria que fou reformat entre el 1909 i el 1910 per Francisco Silva Rocha, que és el dissenyador més important del Modernisme d'Aveiro i que fou el responsable de gran part de les manifestacions d'aquest estil en aquesta ciutat.

Les característiques del Modernisme d'Aveiro són, segons Lourenço, "els aspectes ornamentals agosarats i moderns enfront de les solucions constructives i les interpretacions espacials convencionals". Tot i la presència d'artistes de renom, la responsable del Museu de la Ciutat assenyala que en aquella època era freqüent que les cases fossin dissenyades per dibuixants que no tenien coneixements arquitectònics i que el propietari influís en el projecte.

Un altre dels exemples del Modernisme a Aveiro es troba al barri de Rosário, on es pot contemplar la façana de l'edifici conegut com a Antiga Cooperativa Agrícola, considerat un dels més bonics de la ciutat. També el barri de la Glória, on hi ha la fundació Joao Jacinto Magalhaes. Més allunyat hi ha el Cementiri Central, on hi ha tombes decorades en aquest estil. Al barri de Veracruz, es pot visitar la residència de Francisco Silva Rocha, un dels primers edificis que van incorporar elements modernistes a Aveiro.

Totes aquestes manifestacions artístiques són només alguns exemples del ric llegat que el Modernisme va deixar en nombroses ciutats d'arreu d'Europa. Amb la voluntat de promocionar i preservar aquest llegat, una cinquantena de ciutats de tot el continent han creat la Ruta Europea del Modernisme, de la qual la revista *coupDefouet*, disponible a través de la xarxa d'Internet, és un dels principals instruments. Entre moltes altres coses, les ciutats que formen part d'aquesta ruta, entre les quals figura Barcelona, pretenen fomentar l'intercanvi i la cooperació per tal de promocionar el patrimoni modernista.

Xevi Camprubi